

ПРОБЛЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ГЕОДЕЗИЧНИХ ТЕРМІНІВ І ВИЗНАЧЕНЬ

В.Терзі, студентка групи ЗтК-117

Науковий керівник - ст. викладач Л.Б.Думанська

Одеська державна академія будівництва та архітектури

У статті зроблено огляд наявних джерел кодифікації та стандартизації української геодезичної термінології. Зазначено, що однією з причин термінологічних помилок є слабе використання напрацювань у сфері термінології.

Досліджуючи термінологічні системи будь-якої науково-технічної галузі, слід враховувати мовні та позамовні чинники формування терміноодиниць, а саме: ступінь розвитку функціональних стилів мови; мовну політику та мовну ситуацію в Україні; стан національної науки, техніки, культури; концептуалізацію реального світу носіями мови на певному зрізі історичного розвитку суспільства тощо. Деякі вітчизняні мовознавці підкреслюють залежність процесів формування та функціонування терміносистем від суспільно-політичних чинників, які мали місце в Україні [1; 2; 3].

На сучасному етапі національного відродження спостерігається підвищена увага до питань, пов'язаних із функціонуванням української мови в усіх сферах суспільства. Значний інтерес для мовознавчої науки становить аналіз процесів стандартизації та кодифікації окремих термінологічних систем, зокрема геодезичної. На жаль, стан геодезичної термінології незадовільний, оскільки в україномовних підручниках, посібниках, наукових статтях одні й ті ж явища і процеси визначають по-різному, різними термінами.

«Головним чинником забезпечення високої якості розроблених термінологічних стандартів, а відтак їх ефективного застосування в Україні, є не лише їх правильне оформлення щодо нормативних документів, але й оптимальне формування та усталення системності усіх елементів і частин конкретного стандарту». [4]. В Україні існує Державний стандарт ДСТУ-2399-94 на терміни та визначення в геодезії. Це один із офіційних документів, спроба систематизувати і затвердити

україномовні терміни в геодезії. Тому, звичайно, вони мають недоліки та неточності.

Для вивчення стану геодезичних термінів авторами проаналізована значна кількість друкованої українською мовою науково-технічної літератури, підручники та посібники з геодезії, офіційні джерела та документи. Також були використані численні словники для встановлення точних термінів і визначень. Під час дослідження було виявлено, що деякі із лексикографічних джерел та підручників не відповідають належному рівню, в багатьох місцях тексту зустрічається значна кількість різноманітних визначень і термінів: *зйомка і знімання, розпланування і розмічування, позначка і відмітка, обернений і зворотній, сила ваги й сила тяжіння* [5] тощо.

У деяких словниках трактування україномовних термінів є неоднозначним. Прикладом цього трактування є наступні словосполучення: *вихідна сторона (трикутники триангуляції)* – *сторона трикутника триангуляції, довжина якої визначена з базисної сторони* [5]. На нашу думку, у цьому випадку термін *вихідна* доцільно замінити на терміни: *базисна, відома, опорна*. Також терміни *зовнішній геодезичний знак, нівелірний репер* – це несумісні речі, тому що *геодезичний знак* буває тільки зовнішнім, а *репер* – тільки нівелірним.

Окрім наведених розбіжностей, часто зустрічаються такі групи термінів: *урівнювання – зрівнювання – вирівнювання – врівноваження; похибка – помилка – погрішність; відлік – зчитування – відчит; виміри – вимірювання; опрацювання – обробка – оброблення; абрис – обрис – начерк; віддалемір – далекомір; ціна ділення рівня – ціна поділки рівня; рекогносцирування – рекогносцировка; імовірність – ймовірність – вірогідність; поодинокий – окремих – одинарний; замикаюча – замикальна; обернений – зворотній; нагромадження – накопичення; електронний – цифровий – кодовий теодоліт* [5; 6] тощо. Наведені приклади – далеко не повний перелік термінів та визначень, що перешкоджають розумінню геодезичних джерел. Зокрема, у текстах геодезичної галузі часто можна зустріти русизми: *витягнутий хід – видовжений хід; густота – цільність; трьохметровий – триметровий; мілкомасштабний – маломасштабний; опізнавальний знак – розпізнавальний знак* тощо.

Також, окрім розглянутих прикладів недосконалості існуючих стандартів, наявності русизмів, недоліками в скороченнях термінів, варто згадати англомовні терміни та терміносполуки: *data bank – банк даних (ДВ-БД); Digital elevation model – цифрова модель рельєфу (ДЕМ-ЦМР); geodetic Reference System of 1980 – геодезичні референтні (GRS - 80 - ГРС-80); Global Navigation Satellite System – глобальна навігаційна супутникова система (GLONASS - ГЛОНАСС) - GALILEO -*

ГАЛІЛЕО; Xerox - ксерокс, - Byte - байт, - Arc GiS - арк. ГіС [7; 8] та багато інших. На нашу думку, таке надмірне використання англомовних термінів шкодить геодезичній термінології.

Висновки. Отже, проблема термінології в геодезії існує, і її необхідно вирішувати без зволікань шляхом розробки стандартів на терміни для захисту технічної української мови. Оскільки кодифікація терміносистем – це насамперед створення єдиного державного стандарту, який зможе врахувати і міжнародні вимоги до термінів, державній службі геодезії, картографії та кадастру Міністерства навколишнього природного середовища України, науково-дослідному інституту геодезії і картографії необхідно організувати оновлення і доповнення існуючих стандартів на геодезичні терміни, зробити їх доступними для широкого кола користувачів. Авторам слід більш відповідально ставитись до своїх друкованих праць, а редакторам видавництв і відповідальним редакторам підвищити вимоги щодо застосування геодезичних термінів.

Література

1. Кияк Т. Мовна політика і термінознавство / Т. Кияк // Вісник національного університету Львівська політехніка: Проблеми української термінології. – Львів: Національний ун-т «Львівська політехніка». – 2004. – №503. – С.8 – 14.
2. Тараненко О. Мовна ситуація та мовна політика в сучасній Україні (на загальнослов'янському тлі) / О. Тараненко // Мовознавство. – 2003. – №2 – 3. – С.30 – 55.
3. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія : Історія і сьогодення / Г. Наконечна. – Львів: Кальварія, 1999. – 110 с.
4. Рицар Р., Микульчик Р. Основні помилки розробників термінологічних стандартів (на прикладі проектів ДСТУ) / Р. Рицар, Р. Микульчик // Вісник національного університету Львівська політехніка: Проблеми української термінології. – Львів, 2006. – № 559. – С. 121.
5. Топографія. Геодезія. Аерокосмічні методи дослідження Землі. Картографія: Словник-довідник. Видання друге, доповнене / Укладач М. В. Потокій. – Тернопіль, 2002. – 122 с.
6. Топографо-геодезична термінологія (довідкове видання)/ В. В. Лозинський. – Львів, 2002. – 53 с.
7. Топографо-геодезична та картографічна діяльність. Законодавчі та нормативні акти в 2-х частинах. – Ч.2. – Вінниця : Антекс, 2002. – 656 с.
8. Гальперин Г. Л. Англо-русский словарь по геодезии, картографии и аэрофотографии /под ред. Е.М. Поспелова. – М.: Советская энциклопедия, 1962. – 425 с.